

Buca Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Yaratıcılık Boyutları Puanlarının Karşılaştırılması

Şüheda ÖZBEN*, Yasemin ARGUN**

ÖZET

Yaratıcılığın geliştirilmesi 2000'li yılların en önemli sorunlarından biridir. Yaratıcı düşünme, yenilik arayan, sorunlara yeni çözüm yolları getirebilen, buluşçu ve bireyin kendine özgü düşünme biçimidir. Yaratıcı düşünen birey, olayları kendine göre yorumlar. Anlatımında sözcük, ses, renk hareket, çizgi ve fikir aracılığıyla iç dünyasını yansıtır. Hayal gücünü ve yaratıcılığını kullanarak yeni ürünler ortaya çıkarır. Buluşun, yeniliğin temel olduğu yaratıcılıkta, zihnin tüm yetileri, düşünceler, düşünme süreçleri, duygular etkileşim halindedir.

Bu çalışma ile; Eğitim Fakültesi öğrencilerinin, öğrenim gördükleri alanlarına göre (Güzel Sanatlar, Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri) yaratıcılık düzeyleri karşılaştırılmıştır. Bu araştırma, öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeylerinin belirlenmesini, onların yaratıcı yeteneklerinin geliştirilmesi için gereken önlemlerin alınmasını ve düzenlemelerin yapılmasını sağlamak bakımından önemlidir.

Araştırmanın örneklemini; Güzel Sanatlar Bölümünden 42, Sosyal Bilimlerin çeşitli dallarından 94, Fen Bilimlerinden 25 öğrenci olmak üzere toplam 161 Buca Eğitim Fakültesi 4.sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem grubu tesadüfi olarak seçilmiştir. Veri toplama araçları örneklem grubuna Mayıs 2000'de uygulanmıştır.

Öğrencilerin yaratıcılık düzeylerini ölçmek için, Torrance Yaratıcı Düşünme Testi'nin Sözel A Formu ve örneklem grubuna ait bazı demografik bilgileri elde etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır.

Bu çalışmadan elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirmeleri sırasında "t" ve F testleri kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin öğrenim alanları, cinsiyetleri, mezun oldukları lise ve boş zaman uğraşları ile yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: yaratıcılık, yaratıcı düşünme, yaratıcılık eğitimi, sözel akıcılık, sözel esneklik, sözel özgünlük

ABSTRACT

The development of creativity is one of the fundamental problems of the year 2000's. Creative thinking is a way of thinking that seeks innovation, that can bring new ways of problem solving and that is inventive and is concerned with one's originality. An individual who thinks creatively can also interpret situations in his own way. With the help of words, sound, color, drawing and thought he reflects his inner world. By using his imagination and creativity produces new products. Creative thinking involves cognitive processes and the emotions that interactive with each other. This very process creates innovations.

In this study the level of creativeness of the students of the Buca Faculty of Education, compared according to their field of study (Fine Arts, Social Sciences and Science). In this research the importance of identify the level of creativity of prospective teachers and enhancing their abilities of creativity through educational programs is underscored.

The sample of the study is consisted of a total of 161 senior university students from different departments at Buca Faculty of Education.

* Şüheda Özben, Yrd.Doç.Dr. DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bil.Böl., İzmir. suheda.ozben@deu.edu.tr

** Yasemin Argun, Öğr.Gör., DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Böl., İzmir. yasemin.argun@deu.edu.tr

Torrance Creative Thinking Test (Form A) was administered to the students to measure the level of their creativity and Personal Information Scale was administered to obtain the demographical data.

The results of the statistical analysis of the study will be discussed and some suggestions regarding creative learning will be put forward. In evaluating the data, t test and F test were used.

Keywords: creativity, creative thinking, education of creativity, verbal fluency, verbal flexibility, verbal originality

I. GİRİŞ

Bilgi çağında yaşamın ve en son teknolojiyi kullanmanın insana getireceği bazı sorumluluklar vardır. Bunlardan biri, bu hızlı değişim içinde yeniden yapılırken insanın kendini unutmamasıdır. Bu, insanın programlanmasına, kalıplanmasına izin vermemesi demektir. Bunu ancak yaratıcı düşünen insan yapabilir. Yaratıcı düşünen ve davranan insan kendini gerçekleştirdiği gibi bilimde, teknolojide, sanatta yaptığı gelişmelerle içinde yaşadığı toplumun uygarlığına katkıda bulunabilir.

Yaratıcılık Torrance'a göre sorunlara, yetersizliklere, bilgi eksikliğine, mevcut olmayan elemanlara, uyumsuzluklara karşı duyarlı olma, güçlükleri belirleme, çözümler bulma, tahmin yapma veya eksikliklerle ilgili olarak hipotezleri kurma ve ortaya çıkanları açıklamadır [8]. Bartlett ise, yaratıcılığı ana yoldan ayrılma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulma olarak tanımlamaktadır [19]. Wilson da yaratıcılığı, kişi ve onun yaşantısındaki materyaller, olaylar, insanlar ve süreçlerin herkesten farklı ve tek olması özelliklerinden kaynaklanarak ortaya çıkarılan, yepyeni değişik bir düşünce ürünü olarak açıklar [11]. Bu tanımlar çoğaltılabilir; ancak, bu tanımların ortak noktalarına bakıldığında, yaratıcı düşünen insanın yenilikçi, buluşçu, sorunlara yeni çözüm yolları üretebilen, kalıplardan kurtulabilen, tahminler yapabilen, hipotezler ortaya koyabilen ve olayları kendine özgü bir düşünme biçimiyle açıklayabilen kişi olduğu söylenebilir.

Yaratıcı insanların en belirgin özelliklerinden biri yanlış yapmaktan korkmamaları, akıllarına geleni denemekten çekinmemeleridir. Yapılan çalışmalar sonucunda yaratıcı kişilerin, hayal gücüne ve özgün düşüncelere önem verdikleri, yalnız kalmaktan, yalnız çalışmaktan ve bağımsızlıktan hoşlandıkları; başkalarının düşüncelerine göre davranışlarını şekillendirmekten hoşlanmadıkları ortaya çıkarılmıştır [3].

Yaratıcı düşünen birey, sözcük, ses, renk, hareket, çizgi ve fikir aracılığıyla iç dünyasını

yansıtır [12]. Yaratıcılıkta Bilgi Birikimi (Cumulative knowledge), Akıcılık (fluency), Esneklik (flexibility), Özgünlük (Originality), Düzene Sokma (Elaboration), Geliştirme (Enbellishment), İletişim Becerileri (Communication skills) ve Eleştirel Analiz (Critical Analysis) aranmaktadır. Konumu, açısından önemli olan bu kavramlar şöyle tanımlanmaktadır:

Akıcılık: Belli bir süre içinde çok sayıda kabul edilebilecek düşünce, çözüm ya da alternatifler üretmektir.

Esneklik: Üretilen düşünce, çözüm veya alternatiflerin farklı tür ve sınıflara ait olmasıdır.

Özgünlük: Alışılmışın dışında yeni bir durumu yansıtmaktadır.

Düzene sokma: Olayları sınıflandırmak ve düzenlemektir.

Geliştirmek: Düşünceleri geliştirmek, var olan düşünceleri olduğu gibi kabullenmek yerine ötesine giderek geliştirmektir.

Eleştirel analiz: Var olan düşüncelerin çözümlenmesidir [18].

Yaratıcı insanların en belirgin özelliklerinden biri yanlış yapmaktan korkmamaları, akıllarına geleni denemekten çekinmemeleridir. Kagan ve Lang'ın 1978'de yaptıkları araştırma sonucunda, yaratıcı kişilerin hayal gücüne ve özgün düşüncelere önem verdikleri, yalnız kalmaktan, yalnız çalışmaktan ve bağımsızlıktan hoşlandıkları, toplumun beklentilerine uygun davranmaktan hoşlanmadıkları ve başkalarının kendileri hakkındaki düşüncelerine hiç değer vermedikleri ortaya çıkarılmıştır [1].

Bu noktada, yaratıcı düşünen insanın nasıl yetiştirilebileceği sorusuyla karşılaşmaktayız. Bilgi çağının gittikçe hızlandığı; bilimsel, teknolojik, sanatsal, hatta genetik çalışmalarda olağanüstü bulguların ortaya konduğu günümüzde küreselleşme sürecinde gelişmiş ülkelerin düzeyine ulaşmanın ve bu düzeyi

aşmanın ilk koşulu, her alanda yaratıcı bireyler yetiştirebilmektir [17].

Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri

Yaratıcılık, üretme ya da davranışlarla kendini gösterir. Bu durumda hayalin, taklit ve yaratıcı oyunların düşünceyi geliştirdiği söylenebilir. Ancak, sanatsal, biçimsel ya da mesleki yaratıcılık; belirli yetenekler, motivasyon ve çaba gerektirir [21].

Yaratıcılığı geliştirme teknikleri: bol bol okuma, metinleri öğrencilerin ifadeleri ile özetleme ve not etme, metinleri tamamlama, metinlere başlıklar bulma, başlıklarla ilgili metinler uydurma, sonuçları tahmin etme, soru üretme, nedenleri tahmin etme ve soruşturma, insanları sürekli bir uğraş durumunda tutma, görüntüleri yazılara dökme, görüntüleri geliştirme ve genişletmedir [18].

Yaratıcılığı destekleyen sosyal koşullara şunlar örnek verilebilir: işbirliği ve güven ortamı, fikirlerin eyleme geçirilebildiği koşullar, herkesin fikrine değer verilmesi, statü veya yetkinin düşünce üretimine yansıtılması, yeniliğe ve öğrenmeye destek, farklılığa tahammül etme, yanılığa hoşgörülle bakma, takdir ve fark edilme, fikri sahibine mal etme [25].

Yaratıcı düşünme alanında yapılan çalışmalar, problem çözme yeteneğini ön plana çıkarmaktadır. Bu yeteneğin alt basamaklarının akıcılık, süreklilik ve orijinallik kavramlarından oluştuğu belirtilmektedir. Yaratıcı düşünce; bu kavramların bir araya gelmesi ve bütünlük göstermesi demektir. Bu da bir aktiviteye başlama ve o etkinliği bitirme arasındaki davranışlarda gözlenebilmektedir. Bireyin bir problem durumuyla karşılaşması ve buna çözüm yolları bularak sonuca ulaşması için geçen süre içinde bilgiyi organize etme, düşüncelerini ifade etme ve bunlar arasında süreklilik kurma davranışları, onun yaratıcı yeteneği hakkında önemli ipuçları verir [15].

Guildford, yaratıcı düşüncenin belirlenmesinde esneklik, orijinallik ve akıcılık düzeylerinden bahsetmiş, ancak; problem çözme davranışı üzerinde özellikle durmuştur. Bireyin yaratıcı olduğuna karar verebilmek için, doğal ortamlarda ve ciddiyetle gözlenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bilişsel yeteneklerin gelişmesinde yaratıcı faktörler rol oynamaktadırlar. Bu nedenle, zeka ile yaratıcı düşünme arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Çocuğun oyunu sırasında fikir üretme, anlamadaki güçlük, üstlendiği rollere uygun davranışlar gösterme davranışları bu konuda önemli ipuçlarıdır. Bu davranışlar, çocuğun

yaratıcı yeteneğinin belirlenmesinde ayırıcı öneme sahiptir [9].

Yaratıcı Okul Ortamı

Yaratıcı okul ortamı; kısıtlayıcı, otoriter ve aşırı derecede yapılandırılmış olmamalı; çocuğun kendi kendine disiplinli öğrenmesini, arkadaşlarının hakkına saygı gösteren kişi olmasını ve kendi isteği ile öğrenme olanağını sağlayan bir ortam yaratılmalıdır [14].

Eğitim psikologlarından Ross; Mooney; Carl Rogers ve Abraham Maslow, çocuğa yönelik uyarıcı çevrenin düzenlenmesinde yaratıcı olguların ve düşünmeye yönlendirici unsurların dikkate alınması gerektiğine işaret etmişlerdir. Günümüzde bu düzenlemelerin bireyin sosyalleşme, gördüğünü anlamlandırma aşamalarında önemli olduğu eğitim çevreleri tarafından kabul edilmekte ve eğitim çalışmalarında bu tür düzenlemelere önem verilmektedir [17].

Yaratıcılık bireysel bir süreçtir. Ancak yaratıcı grup etkinlikleri kolaylaştırıcı/hızlandırıcı etkinlikler olarak işlev gösterirler. Her bireyin yaratıcı olduğu ve yaratıcılığını geliştirebileceği kabul edilmektedir. Yaratma sürecinin kolaylaştırılmasını ve hızlanmasını etkileyebilecek bir dizi işlem önerilmektedir. Bunlar, bilgi toplama, kuluçka, fikir veya keşif, değerlendirme ve gerçekleştirme aşamalarıdır. Bilgi toplama, konunun detaylarını öğrenme ve konuya ilişkin perspektif edinmedir. Kuluçka, toplanan bilginin hazmedilmesi veya bilinçaltının aktive edilmesi sürecini kapsayan bir aşamadır. Fikir veya keşif, çözüme ulaşıldığı ve buluşun gerçekleştiği aşamadır. Değerlendirme ve gerçekleştirme ise, buluşun uygulanabilir olup olmadığının tartışıldığı veya uygulandığı aşamadır [5].

Yaratıcı Gençliğin Yetiştirilmesi

Gençlik çağındaki duygulanım ve coşku durumu; yaratıcılığın temel enerjisini, gücünü oluşturur. Önemli olan bu enerjiyi, yaratıcılığın ilkeleri, kuralları ölçüleri ve ölçütleri içinde kullanmayı öğrenmektir. Bu, gençlik çağına özgü özdeşleşme süreci içinde gencin düşlemlerine gerçekçi anlatım yolları bulması; bunları bireysel, toplumsal, evrensel birikimlerle biçimlendirip değişik ve yeni davranış kalıplarıyla başkalarına iletmesi yollarıyla gerçekleşir. Gençlerin yaratıcı olması için onların becerini, yeteneklerini, ilgi alanlarını saptamak ve yaratmaya uygun bir ortam hazırlamak gerekmektedir.

Gencin içinde yaşadığı, eğitim ve öğretim gördüğü evde, okulda, işyerinde hoşgörülü olmalı, baskı ve korku olmamalıdır.

Genç, bilinenlerin tekrarlarıyla değil, bilinenlerden yeni birleştirme ve bütünleştirmeler yapacak biçimde eğitilmelidir.

Buluşun, yeniliğin temel olduğu yaratıcılıkta, zihnin tüm yetileri, düşünceler, düşünme süreçleri, duygular, imgelem ve imgeleme etkileşim halindedir. Buluşa yönelen yaratıcı eylem, bu yapının tüm parçalarını bir araya getirir, birleştirir [19].

Yaratıcı olmanın değerli olduğu mesajının verildiği öğrenme ortamında bireyler yaratıcılıklarını kullanabilecek ve geliştirme fırsatını bulacaklardır [2].

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, bazı değişkenlere göre üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerini karşılaştırmaktır. Bu değişkenler sırasıyla öğrenim alanları, cinsiyet, yaş, mezun olunan lise, boş zaman uğraşları, ailenin ekonomik düzeyi, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu, anne-baba tutumudur.

Sınırlılıklar

Örneklem grubu Buca Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileriyle, bulgular, veri toplama araçlarına verilen cevaplarla sınırlıdır.

II. YÖNTEM

II.1.Örneklem

Araştırmanın örneklemini DEÜ Buca Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 100 kız ve 61 erkek olmak üzere toplam 161 bir son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem grubu 42 güzel sanatlar, 94 sosyal bilimler, 25 fen bilimleri öğrencilerinden oluşmuştur (tablo 1).

II.2. Bilgi Toplama Araçları ve Teknikleri

Verilerin elde edilmesinde Kişisel Bilgi Formu ve Sözel Torrance Yaratıcı Düşünme Ölçeği Sözel A Formu (The Verbal Torrance Test of Creative Thinking) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formunda öğrencilerin ve anne-babaların bazı özelliklerini saptamak amacıyla hazırlanmış sorular bulunmaktadır.

Torrance Yaratıcı Düşünme Testi Sözel A Formu yedi ayrı etkinlikten oluşmaktadır. Bu yedi etkinlik öğrencilerin sözel akıcılık (verbal fluency), sözel esneklik (verbal flexibility), sözel özgünlük (verbal originality) boyutlarını saptamak üzere hazırlanmıştır. Bu etkinliklerin 1,2 ve 3.sü soru “sorma ve tahminlerde bulunma”, dördüncüsü “ürün geliştirme”, beşincisi “alışılmamış kullanımlar”, altıncısı “alışılmamış sorular”dır. Yedinci etkinlik ise, “sadece düşünün ve varsayın” adı altında belirlenmiştir. Sözel akıcılık bireyin sözcüklerle çok sayıda düşün (fikir) üretmesini; sözel esneklik bir yaklaşımdan diğerine geçebilme esnekliğini; sözel özgünlük ise, bireyin bilinenin, basitin ve anonim olanın ötesindeki düşüncesini ifade eder.

II.3. Bilgi Toplama Aracının Uygulanması

Veri toplama araçları örneklem grubuna belirlenen saatlerde zaman sınırlaması yapılmaksızın uygulanmıştır. Katılımcılara cevaplarını verirken samimi olmaları, elde edilen verilerin sadece bilimsel amaçlar için kullanılacağı ve bu çalışmanın önemi hakkında açıklamalar yapılmıştır.

II.4. Verilerin Puanlaması

Test formundaki yedi ayrı etkinliğin her biri ile ilgili olarak akıcılık, esneklik ve özgünlük puanları hesaplanarak öğrencilerin yaratıcılık boyutlarındaki düzeyleri bulunmuştur.

II.2.5. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Verilerin analizinde “t” ve F Testi teknikleri kullanılmıştır.

III. BULGULAR VE YORUM

Burada, Tablo 1’de örnekleme tanıtıcı, tablo 2’de öğrencilerin öğrenim alanları ile yaratıcılık boyutları arasındaki araştırmada cevap aranan sorulara ilişkin elde edilen bulgular gösterilmektedir.

Tablo 1

Örneklem Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Öğrenim Alanları, Cinsiyetleri, Yaşları, Mezun Oldukları Liseleri, Boş Zaman Uğraşları, Ekonomik Düzeyleri, Ailenin Kaçınıcı Çocuğu Oldukları, Anne-Babanın Öğrenim Düzeyleri, İşleri ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarına İlişkin Sayı ve Yüzdeleri Gösterir Dağılım

DEĞİŞKENLER	N	%		
Öğrenim Alanları				
Fen	25	16		
Sosyal	94	58		
Sanat	42	26		
Cinsiyet				
Kız	100	62		
Erkek	61	38		
Yaş				
21	32	20		
22	59	37		
23	37	23		
24	18	11		
25	15	9		
Mezun Olduğu Lise				
Anadolu Lisesi	12	7		
Lise	97	60		
Öğretmen Lisesi	27	17		
Meslek Lisesi	25	16		
Boş Zaman Uğraşları				
Müzik	24	15		
Kitap	39	24		
Sinema-gezi	11	7		
Müzik-kitap	25	15		
Bilgisayar	9	6		
Kitap-sinema	12	8		
Spor	10	6		
TV	25	15		
Resim	6	4		
Ekonomik Düzey				
Orta	139	86		
Alt	22	14		
Ailenin Kaçınıcı Çocuğu olduğu				
1.	77	48		
2.	41	26		
3.	25	15		
4.	18	11		
Öğrenim Durumu				
	Anne		Baba	
	N	%	N	%
Okul yazar değil	14	9	--	---
İlkokul Mezunu	85	53	64	40
Ortaokul mezunu	17	10	17	10
Lise ve dengi okul me.	24	15	40	25
Üniversite-yüksek O.	21	13	40	25
Anne-Baba İşi			Baba	
	Anne		N	%
	N	%		
Ev hanımı	126	78	--	--
Memur	17	11	27	17
İşçi	--	--	9	6
Emekli	18	11	60	37
Öğretmen	--	--	12	7
Serbest	--	--	53	33
Anne-Baba Tutumu				
Otoriter	39		24	
Demokratik	114		71	
İlgisiz	8		5	
TOPLAM	161		100	

Tablo 2

Öğrencilerin Öğrenim Alanları ve Yaratıcılık Düzeyleri Arasındaki Varyans Analiz Sonuçlarını Gösterir Dağılım

Öğrenim Alanları	AKICILIK					ESNEKLİK				ORIJİNALLIK			
	N	X	Ss	F	Önem	X	Ss	F	Önem	X	Ss	F	Önem
Fen	25	34.12	16.44	4.90	0.009*	27.16	8.32	1.66	0.193	15.48	10.75	0.60	0.546
Sosyal	94	39.17	14.69			29.68	9.17			18.40	12.52		
Sanat	42	31.19	11.59			27.00	8.98			17.38	11.31		

Sd:2.160

*p< 0.05

1. Tablo 2'ye bakıldığında, öğrencilerin öğrenim alanları ile yaratıcılık düzeyleri arasında ilişki görülmektedir. Yaratıcılık boyutlarından akıcılık puanları ile öğrenim alanları karşılaştırıldığında aralarındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ($p<0.05$) olduğu anlaşılmıştır. Sosyal Bilimler öğrencilerinin sözel akıcılık puanları fen ve sanat alanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Sosyal Bilimlerde okuyan öğrencilerin sözel esneklik ve orijinallik puanları, fen ve sanat alanı öğrencilerinin puanlarından daha yüksek bulunduğu halde aralarındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır.

2. Öğrencilerin yaşları ile sözel yaratıcılık boyutlarının düzeyleri karşılaştırıldığında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır. Yalnız 24 yaşındaki öğrencilerin yaratıcılık puanları diğerlerinden daha yüksek bulunmuştur. Ancak aralarındaki ilişki anlamlı çıkmamıştır.

3. Öğrencilerin cinsiyetleri ile yaratıcılık puanları karşılaştırılmış, kızların akıcılık ve esneklik boyutları puanları erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Aralarındaki ilişki akıcılık puanında $t = 46$ $p<0.05$, esneklik puanlarında $t = 0.24$ $p< 0.05$ düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Bu bulguyu Aslan'ın bulguları desteklemektedir.

Aslan'ın 1994'de yaratıcı düşünceli bireylerin psikolojik ihtiyaçlarını incelediği araştırmasında kız ve erkek deneklerin yaratıcılık puanlarını karşılaştırmış ve kızlar lehine anlamlı farklılık bulmuştur [23].

4. Meslek lisesinden mezun olan öğrencilerin yaratıcılık puanları diğer lise öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Yaratıcılık düzeyleri bakımından sadece orijinallik boyutunda anlamlı bir farklılık ($p<=.05$) görülmüştür.

5. Öğrencilerin ailede kaçınıcı çocuk olduğu ile Yaratıcılık puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

6. Öğrencilerin boş zaman uğraşları ile yaratıcılık puanları karşılaştırıldığında, boş zamanlarını müzik ve kitapla değerlendiren öğrencilerin yaratıcılık puanları diğerlerinden

yüksek bulunmuştur. Bunlardan orijinallik puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı ($p<=.05$) çıkmıştır. Bu bulgu Aslan'ın bulgularıyla da paralellik göstermektedir. Aslan, çalışmasında kitap okuma alışkanlığı ile yaratıcı düşünce arasında anlamlı bir farklılık saptamıştır [23].

7. Öğrencilerin ekonomik düzeyleri ile yaratıcılık puanları karşılaştırılmış ve ekonomik durumu orta düzeydeki öğrencilerin akıcılık puanlarının, diğerlerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Şen'in [23] üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerini incelediği araştırmasında, orta ve yüksek ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin yaratıcı düşünme özellikleri, alt sosyo ekonomik düzeye sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha fazla olumlu etkilendiği belirlenmiştir. Şen'in sonuçları bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

8. Anne ve babanın öğrenim durumu ve çocuk yetiştirme tutumları ile öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Çetingöz'ün [4] çalışmasında, anne-baba mesleği ile üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuç, elde edilen verilerle paralellik göstermektedir.

IV. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın sonuçları aşağıda sıralanmış ve yorumları yapılmıştır.

1. Fen bilimleri, sosyal bilimler ve sanat alanlarında okuyan öğrencilerin yaratıcılık boyutları karşılaştırılmış ve sosyal bilimlerde okuyan öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri fen ve sanat alanlarında okuyan öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek çıkmıştır. Oysa, güzel sanatlar alanında öğrenim gören öğrencilerin yaratıcılıkla ilgili akıcılık, esneklik ve orijinallik puanlarının daha yüksek olması beklenirdi. Bu konuda yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Beklentinin tersine, güzel sanatlar öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinin fen ve sosyal bilimler öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinden daha düşük çıkması düşündürücüdür.

Aslan'ın [23] farklı programlarda öğrenim gören öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmasında matematik öğretmenliğinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenliği ve resim öğretmenliğinde öğrenim gören öğrencilere göre yaratıcılık puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Her iki bulgu birbirini desteklemektedir. Bu sonuç, fen alanlarında öğrenim gören öğrencilerin yaratıcılık yeteneklerinin aldıkları eğitimden daha fazla etkilendiğini göstermektedir.

2. Öğrencilerin yaşları ile sözel yaratıcılık puanları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Elde edilen veriler, farklı öğretim programlarının öğrencilerin yaşları üzerinde anlamlı düzeyde farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

3. Öğrencilerin cinsiyetleri ile sözel yaratıcılık puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kızların akıcılık ve esneklik puanları erkeklerden anlamlı derecede ($p<0.05$) yüksek çıkmıştır.

Sarı'nın [20] lise öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerini incelediği araştırmasında, kız öğrencilerin yaratıcılık puanları erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Elde edilen bulgular incelendiğinde, kız öğrencilerin yaratıcı yeteneklerinin aldıkları eğitimden erkek öğrencilere göre daha fazla olumlu etkilendiği söylenebilir.

4. Meslek lisesi mezunu olan üniversite öğrencilerinin sözel yaratıcılık boyutlarının diğer lise mezunlarına göre anlamlı derecede daha yüksek çıkması, meslek liselerinde verilen eğitim programlarıyla ilişkili olarak açıklanabilir.

Meslek liselerinin çocuk gelişimi ve eğitimi programlarında yer alan yaratıcı çocuk etkinlikleri, yaratıcı drama gibi derslerin öğrencilerin yaratıcılık boyutlarını diğer programlarda öğrenim görenlere göre daha fazla etkilediği ve desteklediği söylenebilir.

5. Doğum sırası öğrencilerin yaratıcılık puanlarını etkilememiştir.

6. Boş zamanlarını müzik etkinlikleri ve kitap okuyarak değerlendiren öğrencilerin sözel yaratıcılık boyutları sinema, bilgisayar, TV ve resimle uğraşan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Bunlardan orijinallik puanları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). Müzik etkinlikleri ile kitap okumanın orijinaliteyi artırması öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmek açısından değerlendirilebilir. Aslan (1994) çalışmasında,

kitap okuma alışkanlığı ve yaratıcılık arasında anlamlı ilişkiler saptamıştır. Bu bulgu, araştırmamızı desteklemektedir [23].

Kitap okumak bireylerin yaratıcı düşünme yeteneklerini güçlendirmektedir. Bu şekilde, karşılaştıkları olaylara karşı daha esnek yaklaşmakta, farklı ve orijinal çözüm yolları bulabilmektedirler.

7. Bulgular bölümünde de görülebileceği gibi ekonomik durumu daha iyi olan öğrencilerin sözel yaratıcılık puanları daha düşük olanlara göre yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarına daha çok gelişme olanağı sağlamalarıyla açıklanabilir.

Yaratıcı düşünme yeteneğinin gelişmesinde ekonomik durumun etkisi olduğu bilinmektedir. Bireyin yaşantısına giren farklı ve zengin uyarıcılar yaratıcı düşünme yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır [22].

Çocuğun sosyo ekonomik yönden yeterli bir ortamda yetişmesi, ona sağlanan imkanların niteliğini olumlu yönde etkiler.

8. Anne-babanın öğrenim durumu ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların sözel yaratıcılık boyutları arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır.

Tulgay'ın [26] ergenler üzerinde yaptığı araştırmanın sonucunda çocukların yaratıcılık düzeylerinin annelerin eğitim düzeyinden etkilendiği sonucuna varılmıştır. Eğitim düzeyleri yüksek olan anne-babalar, çocuklarının yaratıcı yeteneklerini keşfetmelerine önem vermekte ve gerekli ortamları hazırlamaktadırlar. Karşı-Tuna'nın [27] da ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında benzer bulgular elde etmiştir. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

VII. ÖNERİLER

1. Anne-baba ve eğitimcileri yaratıcılık eğitimi hakkında bilinçlendirmek amacıyla seminerler, konferanslar verilmelidir. Bunun için kitle iletişim araçlarından yararlanılmalıdır.

2. Eğitim programlarında bireyin yaratıcılığını destekleyen, geliştiren değişiklikler yapılması uygun olur.

3. Öğretmen yetiştiren kurumlarda, öğretmen adaylarının yaratıcı öğretmen özellikleri kazanmaları için önlemler alınmalı ve gerekli düzenlemeler yapılarak yaratıcı bir okul ortamı hazırlanmalıdır.

4. Öğretmen adaylarına, yaratıcı ortamlarda yetişen bireylerin özellikleri tanıtılmalı ve böyle ortamların oluşturulmasındaki detaylar anlatılmalıdır.

5. Gençlerin yaratıcılığını geliştirmenin bir yolu da sosyal etkinlikleri arttırmak ve gençlik merkezleri açarak bu etkinlikleri gençlerin hizmetlerine sunmaktır.

6. Öğretmen adaylarında yaratıcılığın geliştirilmesi için derslerin özel öğretimine ağırlık verilmelidir.

VII. KAYNAKLAR

1. Açıkgöz, Kâmile Ün (1996). Etkili Öğrenme ve Öğretme. İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 1.basım.
2. Akaygün, S. (2005). Çocuğunuzun Yaratıcılığını Geliştirin. Çocuk ve Aile. Sayı 79. (Ocak, 2005).
3. Argun, Y. (2004). Okulöncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
4. Çetingöz, D. (2002). "Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Gelişiminin İncelenmesi" basılmamış yüksek lisans Tezi, D.E.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü İzmir.
5. Erlendsson (2001). <http://www.hi.is/joner/eaps/wh SC.htm>HAN
6. Froom, E.(1959). Creative Attitude. New York: Harper and Brothers Publishers,.
7. Gardner, Howard. (1982). Art, Mind And Brain A Gognitive Approach to Creativity. New York: Basic Books Inc .
8. Gönen, M. ve Ark. (1998). Çocuklar İçin Yaratıcı Etkinlikler.Ankara.
9. Guilford,J.P. (1968). Intelligence Creativity and The Educational Implications. London: Knapp Publishers, First Edition,.
10. Günçe, G. (1973). Çocukta Zihin Gelişim . Ankara: A.Ü Eğitim Fakültesi.
11. Güven,G. (1999). Zembat, Rengin (ed.). *Erken Çocuklukta Yaratıcılık Yeteneğini Tanuma ve Geliştirme*, Marmara Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmen El Kitabı. İstanbul: Yapa Yayınları.
12. Hakbilen, N. (1979). "Okul Öncesi Çocuğu ve Yaratıcılık" ; Bilir, Şule (ed.) "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi El Kitabı II. Ankara: Hacettep Üniversitesi Yayınları.
13. Köknel, Ö. (1989). "Yaratıcı Gençliğin Yetiştirilmesi" Yaşadıkça Eğitim Dergisi. Sayı 7 , İstanbul.
14. Mangır, Mine ve Aral Neriman (1992). "Çocukta Yaratıcılık ve Yaratıcılığın Geliştirilmesi" 8.Ya-Pa Okul öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Bursa: Ya-Pa Yayınları , Mayıs.
15. Marlesberry Mary Lee (1963). Foundation of Creativity. New York and London: Harper and Row Publishers.
16. Özben, Ş., Argun,Y. (2000). Sosyo Demografik Özelliklere Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaratıcılık Düzeylerinin incelenmesi. DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 14:8-17, İzmir.
17. Panes J. Sidney (1967). Creative Behavior Guidebook. State University of Newyork Callege at Buffalo: State University.
18. Rıza E. T. (1999) . Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri. İzmir: Anadolu Matbaası.
19. San İ. (1979). Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık. İstanbul : T.İş Bank. Yayınları.
20. Sarı, H. "Lise Yöneticilerinin Sorun Çözmede Yaratıcılığı". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: DEU, 1998.
21. Singer D. G. & J. L. Singer. (1998). Çocuklarda Yaratıcılık Gelişimi. İstanbul: Gendaş yayınları.
22. Süzen, D. (1987). "İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinde Yaratıcı Düşünme Yeteneği ile Benlik Kavramı Arasındaki İlişki", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: HÜ.
23. Şen H. (1999). "Yaratıcı Düşünmenin Hemsirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde İncelenmesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: DEÜ.
24. Uğurel Ş. R. (1980). Gençlik Psikolojisi. İstanbul : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlar.
25. Yıldırım R. (1998). Yaratıcılık ve Yenilik.İstanbul: Sistem, Yayıncılık.
26. Tulgay, B. "Yaratıcı Drama Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Yaratıcılıklarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
27. Karslı-Tuna, B (1999). " Ortaokul Birinci Sınıf Devam Eden İş Eğitimi dersi Alan ve Almayan Çocukların Yaratıcılıklarının İncelenmesi". Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara: AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.